

Siðsøga

við Óla Jacobsen

EITT 25 ÁRA MINNI:

TANN RÆÐULIGI
BERLINMÚRURIN

Í HESUM DØGUM VERÐUR NÓGV GJØRT BURTUR ÚR, AT TAÐ 9. NOVEMBER
VÓRU LIÐIN 25 ÁR SÍÐAN, BERLINMÚRURIN RAPaðI. HETTA ENDAÐI EITT
STÝRI, SUM SKULDI VERIÐ ÓHUGSANDI Á OKKARA LEIÐUM

Í hesi grein skal vera trivið í tær royndir, sum eg sjálvur havi havt av DDR, samfelagnum aftanfyrir mírin.

Eg kom í 1965 at skriva saman við einum eysturtýskum drongi, Jürgen, sum búði í Rostock, norðast í DDR. Hann dugir svenskt, so tað lá væl fyrri at samskifta. Tað varð nógv skrivað aftur og fram, og tað skapti hugin at kunna hittast.

Hetta kundi bert gerast møguligt við at vitja hann. Men at vitja hann lá hinvegin væl fyrri. Tað var beinleiðis toksamband úr Keypmannahavn til Rostock og Berlin. Ferðin til Rostock tók einar fimm tímar. Av hesum tók siglingin frá Gedser til Warnemunde, havnabýinum hjá Rostock, tveir tímar.

Í 1966 var eg fyrstu ferð í DDR. Tað var lætt at sleppa inn í landið, um tað varð steðgað ein dag. Tað kundi keypast eitt dagsloyvi á ferjuni.

Tá var Walther Ulbricht, handlangarin hjá Stalin, framvegis í vælmaktini.

At hetta var ein onnur skipan enn okkara sást beinanvegin, tá ið farast skuldi í land í Warnemunde.

Politikkurin hjá stýrinum var at verja íbúgvararnar móti tí, sum eftir teirra tykki var óhóskandi kunnleika til viðurskiftini vestanfyrri. Tí var væl kannað eftir, hvat mundi vera í viðförinum av vandamiklum lesnaði. Og her varð alt tikið, sum ikki var góðkendur lesnaður í DDR.

Av donskum bløðum var tað bert blaðið hjá kommunistaflokkinum, Land og Folk, sum tað var loyvt at hava við sær inn í landið. Bløð sum Politiken og Berlingske Tidende høvdu ongan kjans. Vóru føroysk bløð við í viðförinum vórðu tey eisini tikin. Hetta var púra ørt. Tey vóru fá, sum skiltu danskt og neyvnan nakar, sum skilti føroyskt. Bløð á hesum málum máttu roknast fyrri at vera púra óskaðilig fyrri politisku skipanini í landinum. Hvussu øvugt hetta var, sást eisini av, at á hvørjum hústaki var hópur av antennum, ætl-

aðar at taka ímóti vesturtýskum sjónvarpi, sum øll skiltu!

Greinin hjá Hjarnar

Tað var altíð við nervum at biðað var eftir DDR tollefirlitinum, tí tú kundi ongantið føla teg heilt tryggan fyrri, hvat kundi fara at henda, tá teir grópaðu viðførið íggjøgnum.

Eina ferð hevði eg verið til samráðingar við Hjarnari Djurhuus, sum var formaður í Reiðarafelagnum fyri Farmaskip. Tá hevði eg frá Hjarnari fingið eina danska grein, har yvirskriftin var, at tað stórt sæð eingin munur var á kommunismu og nasismu. Greinin varð koyrd í taskuna og gloymd.

Nakrar dagar eftir fari eg til DDR. Tollefirlitið kemur umborð og fer at leita í taskuni. Knappliga hála teir umrøddu greinina fram og fara ídnir at kanna yvirskriftina. Eg bleiv heitur um skallan, tí hesi sjónarmiðið vóru so avgjørt ikki populer í DDR.

Ikki bøtti tað um støduna, tá eg var biðin um at koma úr tokinum og inn í eitt biðirúm, meðan málið varð kannað. Í fyrsta umfari uggaði eg meg við, at hesir ungu fýrarnir ikki dugdu danskt og tí ikki skiltu greinina sum heild. Sum tíðin liður kom mær til hugs, at kanska hava teir sent boð eftir onkrum, sum dugir danskt, og kaldasveittin kom rættiliga fram! Men so komu eftirlitsmenninir aftur sera álvarsamir og søgdu, at tað var ikki loyvt at taka hesa grein inn í DDR. Nú lögdu teir hald á hana. So góvu teir eina kvittan, og greinin kundi fáast aftur, tá farið varð av landinum aftur við at lata kvittanina inn aftur. Og sloppið varð!

Ómøguligt at sleppa av landinum

Kundi tað sum so vera lætt at koma inn í DDR, so var tað fullkomiliga útilokað hjá tess egnu borgarum at sleppa av landinum. Hetta var jú eisini endamálið við berlinmúrinum. Áðrenn tokini fóru umborð í ferjuna til Danmarkar varð við hundum og lyktum leitað eftir, um

nakar mundi krógva seg onkustaðni, so hann kundi sleppa ólógliga av landinum. Og Gud náði tann, sum royndi hetta og varð tikin!

Tað hevur í hesum døgum verið ein frásøgn í donskum bløðum um ein dana sum fekk smuglað eysturtýsku gentu sína úr DDR. Hon varð in absentia dømd 16 ára fongsul.

Jürgen hevði ein vin, sum hevði eina gentu í Budapest, sum hann vitjaði við toki. Skjótasta leiðin var at koyra gjøgnum Rumenia. Men hetta bar ikki til. Rumenia var hóast kommunistiskt, ikki roknað fyrri at vera nóg trúfast móti “røttu trúnni”. Tí kundi tað vera ein møguleiki at rýma av tokinum í Rumenia. Tískil mátti koyrastuttan um Rumenia, og hetta longdi ferðina munandi.

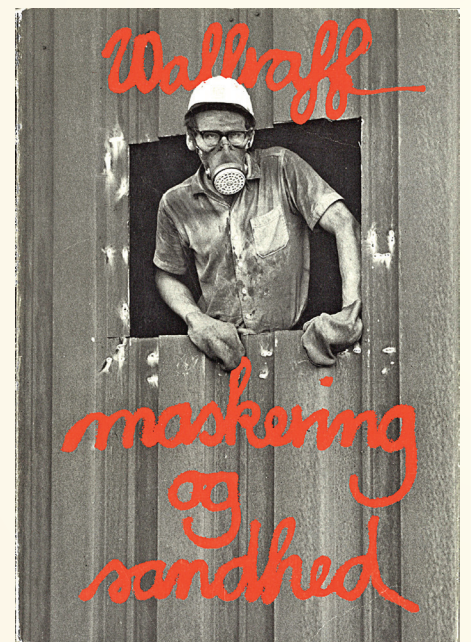
Hetta totala útferðarforboðið linkaði nakað, sum frá leið. Fyrstu ferð Jürgen slapp av landinum var í 1979 í almennum ørindum. Men hann slapp bert einsamallur. Konan mátti vera eftir, so nøkulunda trygd kundi vera fyrri, at hann kom heim aftur. Boðini til tey, sum sluppu at ferðast, vóru, at tað skuldi ikki takast upp óneyðugt samband við borgarar í viðkomandi landi, so DDR borgarar ikki skuldu kom undir ringa ávirkan. Men um hetta varð hildið, bar ikki til at eftirkanna.

Jürgen var í Føroyum einaferð mitt í 80-unum sum tulkur í samband við sølu av svartkjaftaflokum til DDR. Men hann føldi seg als ikki bundnan av slíkum tápuligum boðum. Men tað gjørdur hinir í ferðalagnum.

Seinni varð loyvt fólki, sum høvdu rokkið pensjónsaldur, frítt at fara av landinum, vanligi til Vesturtýskland. So spardi statskassin í DDR útreiðslurnar til pensjón.

Stasi – eftirlitið við borgarum

Tað er greitt, at eitt land kann bert stýrast á hendan hátt við einum dyggum eftirliti av borgarum. Og her hevði DDR trygdarløgregluna, Stasi. Hennara uppgáva var at fylgja við í tí, sum rørdi seg í fólkinum, so tað kundi staðfestast, um nøkur andstöða fanst, sum

Bókin, sum var tikin av DDR tollinum, og sum kom aftur

myndugleikarnir skuldu hava eyguni við.

Jürgen sigur, at sum borgari merkti hann væl, at hann eins og aðrir borgarar var undir eftirliti. Tað gjørdi hann misteinkiligan, at hann ikki vildi gerast limur í ráðandi sosialistaflokkinum. Her var annars alt at vinna, tí ein slíkur limaskapur skuldi opnað dyrnar fyrri nógvum møguleikum, sum aðrir borgarar ikki fingi. Men Jürgen heldur tó ikki, at tað kom honum aftur um brekku, at hann ikki vildi gerast flokslimur.

Ein onnur orsök hjá myndugleikunum at hava eyguni við Jürgen var hansara samband við vesturheimin. Hann var í brævaskifti við fleiri fólk vestanfyrri. Tað er neyvnan ivi um, at hetta samband var skrásett. Jürgen fekk eisini vitjan úr vesturheiminum. Her høvdu myndugleikarnir ein snildan hátt at skráseta, hvør fekk vitjan. Hvørja ferð ein kom inn í